

Yliopiston svenska rum – korkeakoulutuksen ruotsinkieliset tilat muutoksessa?

Tutkimusten mukaan suomalaisen korkeakoulutuksen kielipolitiikoissa on alettu painottaa kansalliskielten joustavaa ja rinnakkaista käyttöä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Toisaalta erilliset ruotsinkieliset koulutusohjelmat on nähty koulutusta koskevissa keskusteluissa myös kieliryhmälle tärkeinä ruotsinkielisinä tiloina. Tutkimuksessa analysoimme, miten näkemykset kaksikielisyydestä suhteutuvat ruotsinkielisiin koulutusohjelmiin opiskelijoiden haastattelupuheessa. Teksti perustuu artikkeliimme “Students’ conceptualizations of monolingual Swedish-language spaces and bilingual practices at a bilingual university in Finland”.

Julkaistu: 5.10.2022 | Kirjoittaneet: Tuuli From, Harriet Zilliacus ja Gunilla Holm

Johdanto

Suomen virallista kaksikielisyyttä koskevissa keskusteluissa on totuttu kuulemaan, että ruotsin kielen säilyminen elinvoimaisena edellyttää ruotsinkielisiä instituutioita yhteiskunnan eri osa-alueilla. Näihin konkreettisiin ja symbolisiin tiloihin on usein viitattu käsitteellä *svenska rum*, ruotsinkielinen tila tai huone, ja tässä yhteydessä oppilaitokset ovat olleet keskeisiä paikkoja. Suomen- ja ruotsinkielinen koulutus onkin ensisijaisesti pyritty järjestämään erikseen molemmilla kielillä. Perusasteen opetuksessa suomen- ja ruotsinkielisten oppilaiden eriyttämistä edellytetään jopa lainsäädännössä (Perusopetuslaki, 628/1998). Varhaiskasvatuksessa, toisen asteen opetuksessa ja korkeakoulutuksessa vastaavaa vaatimusta ei ole. Siitä huolimatta normi on ollut rinnakkainen kaksikielisyys eli koulutuksen järjestäminen erikseen suomeksi ja ruotsiksi erillisissä oppilaitoksissa tai yksiköissä (ks. Boyd & Palviainen, 2015; From, 2020; From & Sahlström, 2019). Myös korkeakoulutuksessa kansalliskielten eriyttäminen on ollut tavallista;

Suomessa on opetuskielen mukaan määriteltynä sekä täysin ruotsinkielisiä että kaksi- tai monikielisiä korkeakouluja, joissa ruotsinkielistä opetusta tarjotaan omissa yksiköissään tai koulutusohjelmissaan (Saarinen, 2020; Mickwitz ym, 2021).

Tässä artikkelissa keskitymme virallisesti kaksikieliseen Helsingin yliopistoon, jonka viidessä koulutusohjelmassa voi opiskella täysin ruotsiksi ja lisäksi ruotsinkielistä opetusta tarjotaan yhdeksässä muussa koulutusohjelmassa (Helsingin yliopisto, 2021). Saarinen (2020) on kuitenkin todennut, että korkeakoulujen kielipolitiikassa kansalliskielten rakenteellista eriyttämistä haastavat uudenlaiset kaksi- ja monikielisyttä koskevat puhetavat; erillisten yksikielisten yksiköiden sijaan on alettu painottaa kansalliskielten joustavaa, rinnakkaista käyttöä niin hallintoon, tutkimukseen kuin opetukseenkin liittyvissä vuorovaikutustilanteissa. Viimeaikaisissa tutkimuksissa on lisäksi todettu, että ruotsin kieli on verrattain näkymätön korkeakoulutuksen kielipoliittisissa diskursseissa (Saarinen & Rontu, 2018; Saarinen, 2020).

Helsingin yliopiston julkilausutuissa kieliperiaatteissa monikielisyys ja kielitietoisuus liitetään mm. kansainvälisyyteen, kulttuurien ymmärrykseen, luovaan ajatteluun ja yhteisöllisyyteen. Korkeakoulukieliolitiikan yleisempien suuntausten mukaisesti myös Helsingin yliopiston kielipolitiikassa painotetaan kielten joustavaa, rinnakkaista käyttöä. On kuitenkin muistettava, etteivät kieliperiaatteet velvoita toimijoita, eivätkä yliopiston opettajat välttämättä edes tiedä niiden olemassaolosta (Lindström & Sylvén, 2014). Kieliperiaatteissa ei oteta kantaa ruotsinkielisten koulutusohjelmien rooliin ruotsin kielen aseman vahvistamisen näkökulmasta, vaan kaksikielisuuden voidaan tulkita riippuvan yksilön kielivalinnasta eri tilanteissa (Helsingin yliopisto, 2014).

Tutkimuksemme tarkoitus oli selvittää, miten ruotsinkieliset koulutusohjelmat suhteutuvat yliopiston kaksikielisyyteen opiskelijoiden näkökulmasta. Näkökulmamme oli erityisesti tilan sosiaalisessa ja materiaalisessa rakentumisessa eli käytännöissä, joilla yhtäältä ylläpidetään erillisyyttä ja toisaalta mahdollistetaan kaksikielisyttä (Lefebvre, 1991; Valentine, 2000; From, 2020). Tutkimuksemme tehtiin haastatteleamalla erään Helsingin yliopistossa toimivan ruotsinkielisen koulutusohjelman yhdeksää opiskelijaa. Kuutta opiskelijaa haastateltiin vuonna 2019 kasvatusten ja kolmea vuonna 2020 pandemian vuoksi etäyhteydellä. Haastattelut tehtiin ruotsiksi. Opiskelijoiden nimet ovat pseudonyymeja. Haastattelut analysoitiin diskurssianalyttisessä viitekehyksessä tukeutuen Jacksonin ja Mazzein (2017) ideaan teorian kanssa ajattelusta. Analyysi ei pyrkinyt aineiston teemoitteluun tai kategorisointiin, vaan haastattelulitteraatteja luettiin rinnakkain keskeisten tilan teorioiden ja muiden tekstien, kuten HY:n kielipoliittisen dokumentin ja aiemman tutkimuksen kanssa. Sen tavoitteena oli löytää uusia tapoja ymmärtää tilallisuuden ja kielipolitiikan yhteyttä korkeakoulutuksessa.

Ruotsinkieliset koulutusohjelmat vahvistavat ruotsin kielen asemaa ja näkyvyyttä

Haastatteluissa opiskelijoita pyydettiin pohtimaan Helsingin yliopistoa monikielisenä ympäristönä, mikä synnytti monesti vastakkainasettelun ruotsinkielisten koulutusohjelmien ja muun yliopiston välillä. Monet liittivät ruotsinkielisiin koulutusohjelmiin myönteisiä piirteitä mutta näkivät ne myös melko erillisinä yliopiston muusta toiminnasta. Ruotsinkieliset koulutusohjelmat ymmärrettiin tärkeiksi ruotsinkielisiksi tiloiksi, jotka tukivat ruotsin kielen asemaa ja sen puhujien kielellisiä oikeuksia, mutta toisaalta ne myös pitivät suomen- ja ruotsinkielisten koulutusohjelmien opiskelijat erillään toisistaan.

Jag ser det mer som ett finskspråkigt universitet med sådana små oaser av svenskspråkig verksamhet. Jag tänker på [de andra svenskspråkiga utbildningsprogram] men jag har inte så mycket insikt i hur de fungerar. Men annars tycker jag det är ganska finskspråkigt. Och sen finns det någo enstaka kurser på engelska, men dom är mest för utbytesstuderanden (Irina).

Ruotsinkielisten koulutusohjelmien nähtiin tekevän ruotsin kieltä näkyväksi muutoin suomen kielen dominoimassa yliopistossa. Koulutusohjelmat ymmärrettiin myös rakenteellisena seikkana, jotka turvaavat ruotsin kielen asemaa ja siirtävät vastuuta ruotsin kielen ylläpitämisestä pois yksilöiltä. Tässä asetelmassa monikielisyys saatettiin ymmärtää myös uhkana (ks. myös Lehtonen ym. tässä teemanumerossa).

Det är lite farligt dendär att har man sådär mycket flerspråkigt så att, vilka andra språk sen tar över svenska, att är det sen finska som tar över och sen klär man det mer sådär fina flerspråkighet och sen egentligen går allt på finska och man kan bara skriva essän på svenska (Irina).

Jag tycker det är bra att det finns liksom en svenskspråkig linje att man håller liksom dendä svenskan i liv på det sättet att det är säkert ganska självklar sak att det finns på svenska men liksom ändå lite liksom linje men det kanske inte kommer så vara alltid i framtiden. (Henrik).

Ruotsinkielisen koulutuksen parissa rakenteita ja hallinnollista autonomiaa pidetään tärkeinä jatkuvuuden näkökulmasta (From, 2020). Korkeakoulutuksessa ruotsinkielisten instituutioiden olemassaoloa ja jatkuvuutta ei vaikuteta kuitenkaan pitävän yhtä itsestään selvänä kuin perusopetuksessa, jossa ymmärrys kielten eriyttämisestä on verrattain kyseenalaistamaton. Myös aiemmissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että ruotsinkielisten opiskelijoiden ja henkilöstön asenteita määrittävät yhtäältä kielenkäyttöön liittyvä joustavuus, toisaalta tietoisuus ruotsin kieleen liittyvistä oikeuksista (Moring ym. 2013; Saarinen, 2020). Tämä kuului myös haastatteluissa.

Såklart är jag alltså jättetacksam över att jag får studera på svenska, men ibland känner jag mej lite bortglömd som svenskspråkig kanske. Det var kanske här väl i förra perioden vi sökte efter kurser och så var man så här 'åh det sku va så mycke lättare om man sku bara studera på finska' för att utbudet är så mycke större. Det känns liksom som att, jag vet int va det där ordet är jag söker men att man är lite så där, bortknuffad eller liksom insatt i ett hörn (Amanda).

Opiskelijoiden puheesta välittyi myös yleisemmin asenne, jonka mukaan ruotsinkielisenä opiskelijana ei tulisi vaatia liikoja, vaan pitäisi olla tyytyväinen mahdollisuudesta opiskella ainakin osittain ruotsiksi.

Opiskelijoiden kokemuksia kaksikielisistä tiloista ja käytännöistä

Haastatteluissa opiskelijat toivat esiin yhteisöllisyyttä, jonka ruotsinkieliset koulutusohjelmat mahdollistavat. Tähän yhteisöllisyyteen liittyi myös fyysisen tilan ulottuvuus: kun oleskellaan säännöllisesti samassa paikassa, numeerisestikin pieni joukko alkaa vaikuttaa kokoaan suuremmalta.

Om man går dit ner till det därän bibban till exempel så de-, man hör svenska liksom på riktigt ganska mycke. Och just med tanke på hur mycke färre vi ändå är som pratar svenska så är det faktiskt roligt att man liksom får känna en såndärn gemenskap också svenskspråkiga studenter emellan (Tara).

Voidaankin ajatella, että *svenska rum* fyysisenä tilana voi paikallisesti muokata kielellisiä valtasuhteita ja vahvistaa ruotsin kielen asemaa muutoin suomen kielen hallitsemassa opiskeluympäristössä.

Haastattelussa opiskelijoita pyydettiin myös jakamaan kokemuksiaan kaksi- ja monikielisyydestä omissa opinnoissaan. Kaikilla opiskelijoilla oli kokemusta kursseista, joille osallistui sekä suomen- että ruotsinkielisen koulutusohjelman opiskelijoita. Harmillisen yleinen kokemus näistä kaksikielisiksi nimetyistä kursseista kuitenkin oli, että niiden normi on vahvasti suomenkielinen, mikä ilmeni mm. oletuksena suomen kielen osaamisesta ja siten myös kielituen puuttumisena.

Dendär första kursen vi hade då med både finska och svenska studeranden så det var ju allt på finska. Vi som är på svenska sidan är ganska tvåspråkiga men man borde på något sätt lyfta fram för domhär finskspråkiga studeranden att hej här finns det här gänget att ta in åtminstone tvåspråkiga powerpoint, fast än [lektorn] skulle tala bara på finska men att den här gruppen finns (Heidi).

Kursen var, så att säga tvåspråkig, men när alla samlades så talades de finska och sen nå i mindre grupper så kunde vi tala svenska så det var mera sådär, tvåspråkig på finskans villkor eller på det sättet inte riktigt sådär jämnt (Irina).

Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että molempien koulutusohjelmien yhteisiksi tarkoitetuilla kursseilla suomi oli oletuskieli ja ruotsinkielinen tila rakentui siitä erillisenä pienryhmätyöskentelyssä. Tällöin yliopiston kielipolitiikassa maalailtua joustavaa kaksikielisyttä ei päässyt syntymään, koska yhteiset sosiaaliset tilat muotoutuivat usein suomenkielisten ehdoilla. Tästä ruotsinkieliset opiskelijat kokivat itsekkin jossain määrin olevansa vastuussa, kuten Amanda kuvailee seuraavassa esimerkissä (ks. myös Saarinen, 2020).

I en grupp som jag var i så bytte alla automatiskt till finska för att en tala finska och tre andra tala, tre stycken tala svenska och en tala finska och då bytte alla till finska. Och jag vet att jag själv också är skyldig till det många gånger, men man borde int göra det, har jag fått höra. Man borde hålla sej till svenskan och den som talar finska, för att den har valt att den är på den där svenska kursen, så kanske vill lära sej svenska. Och den säger nog om den int förstår (Amanda).

Kielipoliittisesta epäsuhdasta huolimatta haastatellut opiskelijat esittivät ruotsinkieliset kurssit inklusiivisina tiloina, jotka voivat palvella myös ruotsin kielen oppimista uhkaamatta ruotsinkielistä tilaa (vrt. From, 2020, ruotsinkielisestä peruskoulusta). Opiskelijat kuitenkin peräänkuuluttivat selkeämpää kielipolitiikkaa ja suunnittelua kursseille, jotka on tarkoitettu molempien koulutusohjelmien opiskelijoille.

Kohti toimivaa kaksikielisyttä korkeakoulutuksessa?

Tässä tutkimuksessa keskityimme tarkastelemaan, miten opiskelijoiden puhe yliopiston kaksikielisydestä rakentuu erään Helsingin yliopiston ruotsinkielisen koulutusohjelman sisällä. Analyysimme perusteella vaikuttaa siltä, että korkeakoulutuksen kielipoliittisista muutoksista huolimatta yliopiston kaksikielisyys ymmärretään ja eletään edelleen pitkälti rinnakkaisina yksikielisyysinä. Opiskelijat eivät tuoneet haastatteluissa esiin kokemuksia sellaisista kielenkäyttötilanteista, joissa julkilausuttu, joustava kielipolitiikka varsinaisesti toteutuisi. Spontaanin kaksikielisyyteen liittyi pelko siitä, että vastuu ruotsin kielen aseman ylläpitämisestä yliopisto-opinnoissa siirtyisi yksilöille. Ruotsinkieliset koulutusohjelmat institutionaalisena rakenteena liennyttivät tätä pelkoa.

Opiskelijoiden haastatteluissa kuuluu vakiintunut puhetapa, jonka mukaan ruotsinkielisen koulutuksen on oltava jossain määrin suomenkielisestä eriytettyä, jotta sen asema olisi turvattu. Ruotsinkieliset koulutusohjelmat tarjoavat *svenska rumin*, ruotsinkielistä tilaa, joka on niin symbolista, materiaalista kuin opiskelijoiden arjessa elettyä (ks. Lefebvre, 1991; From, 2020). Siitä huolimatta ruotsinkieliset tilat ovat opiskelijoiden puheessa myös avoimia, inklusiivisia sekä kielipolitiikaltaan joustavia, ja niissä on potentiaalia laajempiin kaksikielisiin käytäntöihin ja tasavertaisempaan monikielisyysyteen. Kansalliskielten yhdistäminen opinnoissa nähtiin toivottavana ja luontevana erityisesti instrumentaalista ja sosiaalisesta näkökulmasta: ruotsinkieliset opiskelijat pitivät suomen kieltä tärkeänä työllistymisen näkökulmasta ja toivoivat opinnoissa enemmän vuorovaikutusta suomenkielisen ohjelman opiskelijoiden kanssa.

Tuuli From (FT) työskentelee projektitutkijana Åbo Akademin kasvatustieteiden ja hyvinvointialojen tiedekunnassa.

Harriet Zilliacus on Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan yliopistonlehtori.

Gunilla Holm on kasvatustieteiden professori Helsingin yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa.

Lähteet

Boyd, S. & Palviainen, Å. (2015). Building walls or bridges? A language ideological debate about bilingual schools in Finland. Teoksessa: M. Halonen, P. Ihalainen & T. Saarinen (toim.), Language policies in Finland and Sweden. Interdisciplinary and multi-sited comparisons. Bristol: Multilingual matters, 57–89.

From, T., Zilliacus, H. & Holm, G. (tulossa) Students' conceptualizations of monolingual Swedish-language spaces and bilingual practices at a bilingual university in Finland. *Apples – Journal of Applied Language Studies*.

From, T. (2020). Speaking of space. An ethnographic study of language policy, spatiality and power in bilingual educational settings. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.

From, T. & Sahlström, F. (2019). Rinnakkaisia tiloja – ruotsinkielinen koulutus suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Teoksessa: T. Saarinen, P. Nuolijärvi, S. Pöyhönen, & T. Kangasvieri (toim.) *Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Tampere: Vastapaino, 199–230.

Helsingin yliopisto (2021). Vad kan jag studera på svenska?

<https://www.helsinki.fi/sv/utbildning-och-undervisning/studera-pa-svenska/vad-kan-jag-studera-pa-svenska> (<https://www.helsinki.fi/sv/utbildning-och-undervisning/studera-pa-svenska/vad-kan-jag-studera-pa-svenska>)

Helsingin yliopisto (2014). Helsingin yliopiston kieliperiaatteet.

Jackson A. & Mazzei, L. (2017). Thinking with theory: A new analytic for qualitative inquiry. Teoksessa: N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (toim.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (5th edition). Sage Publications.

Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.

Lindström, J. K. & Sylvén, J. C. (2014). Local majority and minority languages and English in the university: The University of Helsinki in a Nordic comparison. Teoksessa: A. K. Hultgren, F. Gregersen, & J. Thøgersen (toim.) *English in Nordic universities: Ideologies and practices*. 1 ed, vol. 5, 7, *Studies in World Language Problems*, vol. 5, John Benjamins, Amsterdam, 147–164. <https://doi.org/10.1075/wlp.5.07lin>.

Mickwitz, Å., Lehtonen, H., Cvetanovic, D. & Toom, A. (2021). Towards bilingual expertise: Evaluating translanguaging pedagogy in bilingual degrees at the University of Helsinki. *Language Learning in Higher Education*, 11(1), 195–217. <https://doi.org/10.1515/cercles-2021-2012> (<https://doi.org/10.1515/cercles-2021-2012>)

Moring, T., Godenhjelm, S., Haapamäki, S., Lindström, J. K., Östman, J.-O., Saari, M. & Sylvén, J. C. (2013). Language policies in universities and their outcomes: The University of Helsinki in a Northern European context. Teoksessa: A-C. Berthoud, F. Grin, & G. Lüdi (toim.), *Exploring the Dynamics of Multilingualism: The DYLAN project*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 299–322.

Saarinen, T. (2020). Tensions on Finnish constitutional bilingualism in neo-nationalist times: Constructions of Swedish in monolingual and bilingual contexts. Teoksessa: M. Kuteeva, K. Kaufhold, & N. Hynninen (toim.), *Language Perceptions and Practices in Multilingual Universities*. Cham: Palgrave Macmillan, 85–111.

Saarinen, T. & Rontu, H. (2018). University language policies. How does Finnish constitutional bilingualism meet the needs for internationalisation in English? *European Journal of Language Policy*, 10(1), 97–120.

Valentine, G. (2001). *Social geographies: Space and society*. Harlow: Prentice Hall.

Artikkeliin viittaaminen

From, T., Zilliacus, H., & Holm, G. (2022). Yliopiston svenska rum – korkeakoulutuksen ruotsinkieliset tilat muutoksessa? *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 13(5). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2022/yliopiston-svenska-rum-korkeakoulutuksen-ruotsinkieliset-tilat-muutoksessa> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2022/yliopiston-svenska-rum-korkeakoulutuksen-ruotsinkieliset-tilat-muutoksessa>)